

Márton Áron püspök beszéde

1947. március 25-én, Kolozsváron

Szabadság, egyenlőség, testvériség Krisztus Szellemében!

Gyümölcsoltó Boldogasszony napján az Úr Jézus születésének bejelentéséről emlékezik meg az Egyház. A katolikus ifjúság ezt a napot a saját napjának tekinti és különösebb módon ünnepli meg hithűségének és összetartásának jeléül. Ma az egyházmegye jelentősebb egyházközségeiben is ifjúságunk ugyanebben az órában együtt van és a vallás jegyében ünnepel. Jónak láttam tehát, hogy ezen a napon itt, Kolozsváron, ahol a katolikus ifjúság legtöbb színe van képviselve, az egyházmegye ifjúságához szóljak.

Az ifjúság gondolata és érdeklődése különösképpen három jelszó körül forog: szabadság, egyenlőség, testvériség. Általában ezeken keresztül nézi és mérlegeli az eseményeket és a kérdéseket. Valamilyen formában ezek vannak az alján azoknak a törekvéseknek is, amelyek a ráhatás, átnevelés és befolyásolás különböző eszközeivel közelednek az ifjúsághoz. S az a benyomásunk, hogy az ifjúság felfogása még nem tiszta. Mintha kétfelé sántikálna.

Kedves Fiúk és Lányok!

Ugyanezek a szavak foglalkoztatták a ti apáitokat is. De az apáitok legalább jóhiszeműek voltak. Amikor ezekért a jelszavakért lelkesedtek, eszmékért és őszintén lelkesedtek. A csillogó külszín miatt nem vették észre a jelszavak belső ellentmondását, de jót akartak. Nem úgy képzeltek el, hogy a szabadságot mindenki csak a maga számára, az egyenlőséget mindenki csak a mások számára igényeli, és hogy a testvériséget senki sem fogja komolyan venni. Ők hittek ezekben. Számukra volt a legkeserűbb meglepetés, hogy a szép szavakból, a sok lelkesedésből és lelkes vállalkozásból általános szolgátság, szegénység és marakodás állott elő.

A mai nemzedék már nem lehet jóhiszemű. Az ifjúságnak tapasztalatok és tények állanak rendelkezésére. Számításba vette-e ezeket? Gondolkozott-e ezek fölött? Vizsgálta-e meg ezek alapján a jelszavak tartalmát, jelentését, értékét?

Ezek a kérdések hetek óta nyugtalanítanak, s gondoltam, felteszem nektek, az ifjúságnak. Megkísérlem, hogy gondolkozásra kényszerítsek, s egyben megmutassam nektek, egy bálványokat imádó korszak gyermekeinek Azt, Akitől a kínzó kérdésekre igaz feleletet kaphattok: Jézus Krisztust.

Kedves Ifjúság!

I. A génuai köztársaságban a börtönök homlokzatára és a rabok bilincseire volt írva ez a szó: szabadság. És úgy látszik, a mai ember ennek az ellentmondásnak a szorítójába került. Teljes szabadságról, függetlenségről álmodozott, s a szegény ámokfutó szomorú valóságra, börtönben ébredhet fel megbilincselte kezekkel.

Keresztény felfogás szerint a szabadság mértéke az igazság. „Veritas liberavit vos; az igazság fog titeket megszabadítani.” Éspedig mindenekfölött az az alapvető igazság, hogy az ember nem „sui iuris”, nem a maga törvényhozója, nem a maga istene, hanem teremtménye Istennek.

A szabadság útja mellett tehát egyik oldalon az Isten törvénye a korlát. A szabadság az értelmes lény egyik legnagyobb jelszava és joga, de az értelem mértéke szerint. Az ember nem üzhet ezzel a szent joggal nemtelen játékot. Nem szabadít fel egyaránt jóra és rosszra, igazságra és hamisságra, erkölcsre és erkölcstelenségre, építésre és rombolásra.

„Mert az az Isten akarata, hogy jót cselekedvén, elnémissátok az okatlan emberek tudatlanságát, mint szabadok és nem mint olyanok, akik a szabadságot a gonoszság palástjával használják” (1 Pt 2, 15).

A másik oldalon a másik igazság a korlát. Az, hogy a többi ember is Isten teremtménye. Mindnyájan egy mennyei Atyának vagytok a gyermekei. Tehát minden ember Isten oltalma alatt áll. Egyiknek sincs több joga, mint a másiknak. Az egyik szabadsága ott végződik, ahol a másik joga kezdődik.

2. Az egyenlőségnek különös és egyáltalán nem lelkesítő jeleit figyelhettük meg.

Az elgépiesített élet elgépiesítette az ember szellemi életét is. A tömeg a szellemi táplálékát is tömeg-cikkben kapja. A mozik, a könyv- és újságkiadó vállalatok szériagyártásra rendezkedtek be. Gyártják és a saját érdekképviselőjüknek megfelelően alakítják nemcsak a híreket, hanem a nézeteket, felfogásokat, állásfoglalásokat és a világszemléletet is. Az olvasó tömegember régen leszokott arról, hogy gondolkozzék és önálló állásfoglalással fárassza magát. Könyvekben, a megszokott újságban, kaszinóban, a politikai pártban készen kapja a véleményt a világtörténet bármely kérdéséről. És gondolkodás nélkül el is fogadja.

A szellemi önállóságnak ez a hiánya mintha együtt járna erkölcsi fogyatékossgal is. Aki készen kapja, és a készen kapott vélemény birtokában megszokja, hogy aggodalom nélkül ítélkezzék gondolatok és tettek, vélemények és magatartások, elevenek és holtak fölött, az könnyen elhiszi magáról, hogy felkészült és képes a mások tanítására és vezetésére is. Ezzel az emberrel nehéz megértetni az egyenlőség fogalmának — vagy jelszavának — belső ellentmondásait, veszélyeit, igazi értelmét.

Amelyik társadalomban pedig a szellemi és erkölcsi értékek rendjét és érvényességét megtagadják, ott szükségszerűen bekövetkezik az élet hanyatlása. Ott az egyenlőség legfeljebb abban valósul meg, hogy az erkölcsi példa és a rátermett szellemi vezetés hiánya miatt nagyjából egyformán műveletlen, egyformán szegény és egyformán megbízhatatlan lesz minden polgár.

A keresztény felfogás a fogalom belső ellentmondását, illetve feszültségét a természet útmutatása alapján oldja meg. Eszerint az emberek egyenlők az alapvető emberi jogokban és az ezeknek megfelelő kötelességekben, de ugyanakkor különböznek egyéni képességeikben és értékeikben. Minden embernek Istentől van a felhatalmazása, hogy az alapvető emberi jogokat egyforma mértékben bírja és a kötelességeket egyforma mérték szerint hordozza; de ugyanakkor joga van ahhoz is, hogy a társadalomban a munkahelyét teljesítménye, szellemi értéke, erkölcsi kiválósága alapján foglalja el.

Krisztus egyetlen emberi lelket többre becsül, mint az egész világot, de ugyanakkor a hűtlen szolgától elvéteti az egy talentumot és annak adatja, aki tízet kapott, és azt jól kamatoztatta. Minden embert örök életre hív, de ugyanakkor minden embert szuverén elhatározása szerint különböző képességekkel ajándékoz meg és ezen képességek felhasználását mindenkivel megköveteli. Ezért tiltakozik a keresztény felfogás a különbözőség olyan eltüntetése ellen, mely eltüntetné a különbséket is.

Az egyéniségek kifejlődésének és az értékek kiválasztódásának a megakadályozása az élet színvonalának a süllyedését idézné elő, viszont az alapvető emberi jogok egyenlőségének a tagadása tőrhetetlen igazságtalanság volna és megszegyenítő szolgálásra vezetne.

Haladó társadalomnak nem lehet ambíciója sem a barbár, sem a szolga.

3. A testvériséggel tulajdonképpen sohasem tudta, hogy mit kezdjen. Beszélt, beszélt róla sokat, de sehogy sem tudta a gyakorlatba beleilleszteni, már a másik két jelszó miatt sem. Mert a szabadságot versenynek fogta fel és úgy értelmezte, hogy a versenyben az erősebbnek joga van a gyengébbet maga mögött hagyni. Bizonyos jogok szempontjából vallotta az emberek egyenlőségét, de ezt is úgy értelmezte, hogy elég, ha a gazdag

időnként néhány morzsát az egyenlő jogú testvéreinek odalők, vagy ha a hatalmas néha kegyesen leereszkedik és az alattvalók vállaira rakott elviselhetetlen teherből valamit levesz. Egy másik felfogás vallotta az emberek teljes egyenlőségét az egy elven levők között, de ugyanakkor könyörtelen harcot hirdetett mindazok ellen, akik a világ rendjét más elvek alapján képzelték el. Ebből természetesen a testvériség megvalósulása helyett megint szükségszerűséggel következett az egyetemes marakodás: a mindenki harca mindenki ellen.

Krisztus parancsa határozott és kemény: „Hallottátok, hogy mondatott a régieknek: szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig mondom nektek: szeressétek ellenségeiteket, jót tegyetek azokkal, akik gyűlölnék titeket... Mert ha azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, micsoda jutalmatok lesznek? Nem ezt cselekszik-e a vámosok is?” (Mt 5, 43–46.)

A parancs nem tűr kivételt sem, kitérést sem. A testvériség kötelezettsége fennáll mindenkivel szemben. Nem lehet fajok, nyelvek, vallások, elvek, politikai felfogások alapján osztályozni az embereket testvéreknek és nem testvéreknek. A parancs egyetemes, mindent átfogó. Az apostol méltán nevezi királyi parancsnak.

A békés és rendezett társadalmi együttélés legmélyebb alapja a testvériség. Minden más kísérletezés vagy összefogás cimboraság vagy érdekszövetkezés, és többé-kevésbé büntársi viszony, mert az emberek egy részét valamilyen címen a szeretetből kizárja.

A szabadság és egyenlőség szép szavainak is csak abban a társadalomban lesz igazi csengése, melynek tagjai egymást elismerik testvérnek, és előbb meghódolnak annak az Istennek, aki mindnyájukat teremtette.

Kedves Ifjúság!

A Teremtő Isten egyszülött Fiát, Jézus Krisztust elküldötte a földre, hogy az embereket megtanítsa az igazságra és az élet értelmére. Ma van ennek a híradásnak az emlékünnepe.

Jézus Krisztus ezelőtt 1947 évvel lépett be az emberiség történetébe titokzatos módon. Életét 33 éves korában két gonosztevő között keresztben fejezte be. Működését az egykorú krónikás ebben az egy mondatban foglalta össze: „Körüljárt jót cselekedvén”, s utolsó útján mégis egy keleti város szenvedélyes és piszkos csőcseléke szórta Rá a gúny és gyalázat szennyét. A kereszt, melyen meghalt, annak a kornak akasztófája, a gonosztevők kivégzésének az eszköze, a gyalázat fája volt; s az emberiség mégis azóta a keresztnek és az azon Megfeszítettnek az igazsága alatt áll.

Mindössze három évig működött nyilvánosan, és mégis minden nemzedék számára új, titokzatos, megoldatlan probléma.

Tudomásunk szerint mindössze egyetlenegyszer írt, akkor is csak néhány szót, azt is a porba. S azóta a világ legnagyobb szellemei próbálják megérteni, a világ legtöbb könyvét Róla írták, de a kincset, melyet reánk hagyott, nem tudták az emberi értelem kategóriáiba belemérni.

Mindössze néhány tanítványa volt, azok közül is egy elárulta, a többi az elfogadás éjjelén gyáván cserben hagyta. S mégis azóta ezrek és ezrek haltak dalolva vértanúhalált az Ő nevéért; ezrek és ezrek mondtak le a világ minden javáról és örömről, hogy Őt kövessék; milliók és milliók szegődtek az Ő nyomába, hogy úgy éljenek, ahogy Ő tanította.

Cselekedeteit és tanítását a világ legegyszerűbb nyelvezetével jegyezték fel iskolázatlan emberek. S azóta mégis a világ bölcseinek a gondolatait, hivalkodó könyveit, váltakozó mértézzel ezzel az egyszerű könyvvel, a Biblia mértékével mérik.

Kihűlt testét tisztelői kölcsön sírba temették el, sietve és a szokásos szertartás nélkül. S mégis azóta ott áll, mint a megtestesült örökvaló, élő és változatlan valóságként, a történelem ormán. Az emberiség nem tudja a szemét levenni Róla. Minden nemzedék szerinte igazodik, gyűlöli vagy szereti, tagadja vagy hiszi. Ellene lázad, vagy feléje tájékozódik; Ő a szegletkő, mely a szellemi irányzatokat megkülönbözteti és a tör-

ténelem irányát megszabja. És milliók hiszik, hogy ez az ember az élő Isten megtestesült Fia.

Humiliate capita vestra Deo! Ezzel a mondattal szólítja fel az Egyház a népet bűnbánatra Hamvazószerdán. Ezt ismételem én is: Hajtsátok meg fejetekeket alázattal az Isten előtt!

A világ tusakodik ellene. Keresztje a zsidóknál botrány, a pogányoknak bolondság. De a kereszt igazsága diadalmasan világít minden gyűlölködés és hazugság fölött. Meggyötört lelkek, az igazság keresésébe belefáradt nagy szellemek, és az élet értelmét kereső nemzedékek Nála találták meg nyugtalanító kérdéseikre a megnyugtató feleletet. Ő a századok halhatatlan királya.

Rólatok van szó, kedves Ifjak. A mi hátralevő életünk már eltelik, akár így, akár úgy. Nekünk már csak az a feladatunk, hogy az igazság hirdetésével ne hagyjunk fel. A jövő a tiétek lesz. És olyan lesz, amilyenek ti készítitek. Ezért utasítalak Krisztushoz. A múltkor egy öreg székely keresett fel. Nem voltam otthon s napokig várt csak azért, hogy megkérjen, rendelnék el imádságot, mert — amint mondotta — a nép romlik, s ebből nagy baj lesz.

Az öreg székely hangjából a nép aggodalmát éreztem ki, s Feketevasárnap az egyházmegye minden templomában kihirdették felhívásomat az engesztelésre.

A nép, mely a nyers, súlyos bajokkal és gondokkal terhes életét éli, bizonytalannak érzett sorsát a minden eresztékében recsegő világ közepén a kereszthez készül kötni, az imádság erejével.

Megrendítő hit...

Higgyetek ennek a népnek a hitével. Nézzétek a kérdéseket „sub specie aeternitatis”, a Jézus Krisztus szemmértékével, hogy életetek legyen és bőven legyen.

KELÉNYI BÉLA:

képek egy némafilmből

*törölni a múltat mint egy képet.
letörölni egyetlen képet mint
egy ablakot. lezárt nyíláson törni
törölni visszafelé a képet
egy fordíthatatlan utazást
vissza a múlt felé. kitörölni
belőle mindent: a lépéseket
az érintések az arcok sodrását
súrlódását tovább visszatörölni
egyetlen láthatatlan arccá.
vagy lehunyni a szemet lezárni
a kitörölt üres képeket
mint egy elfalazott láthatatlan
nyílást és a nézés sötét tükrén át
keresztül zubanni visszafelé.*